

ZAPISNIK
sa 37. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 11. maja 2023. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 5 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Vladimir Dobričanin, dr Srđan Pavićević, dr Albin Ćeman, Miodrag Lekić i Dragan Bojović, zamjena člana Janka Milatovića, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević i Genci Nimanbegu.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković i generalni sekretar institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Danko Damjanović.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Stevan Brajušković, generalni direktor Direktorata za krivične sankcije i nadzor u Ministarstvu pravde, Theophile Turboust, predstavnik Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava i Manja Račić, predstavnica NVO "Građanska alijansa".

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- 1. IZVJEŠTAJ O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2022. GODINU, SA OSVRTOM NA GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA NA SPROVOĐENJU I UNAPREĐENJU UPRAVLJANJA I KONTROLA ZA 2022. GODINU ZA INSTITUCIJU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE;**
- 2. IZVJEŠTAJ O RADU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, KAO RADNOG TIJELA NADLEŽNOG ZA NADZOR NAD PRIMJENOM I PRAĆENJEM POŠTOVANJA ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA ZA 2022. GODINU;**
- 3. TEKUĆA PITANJA.**

PRVA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2022. GODINU, SA OSVRTOM NA GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA NA SPROVOĐENJU I UNAPREĐENJU UPRAVLJANJA I KONTROLA ZA 2022. GODINU ZA INSTITUCIJU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore 31. marta 2023. godine, u skladu sa članom 47 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, dostavio Skupštini Crne Gore Izvještaj o radu za 2022. godinu. Takođe, Zaštitnik je do nivoa Odbora dostavio Godišnji izvještaj o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i kontrola za 2022. godinu za instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Uvodno obrazloženje Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu dao je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković. Saopštio je da je 2022. godina bila prilično intenzivna sa stanovišta rada institucije Zaštitnika i imali su 1.109 predmeta u radu, od čega je okončano 88,27% predmeta. Tradicionalno, najveći broj predmeta je bio u oblasti uprave. Kada je riječ o pravosuđu, najveći broj predmeta se odnosio na kašnjenje u sudskim postupcima, odnosno neizvršenje sudskih odluka gdje osim pravosudnih instanci, veliki dio odgovornosti snosi sektor državne uprave imajući u vidu da mjerenje dužine trajanja postupka seže u onaj trenutak kada se građanin obrati državnom organu sa zahtjevom, pa se u upravnim predmetima, odnosno upravnim sporovima koji su predmet postupanja Zaštitnika registruje jedan broj tih predmeta. U oblasti prava djeteta najveći broj pritužbi se odnosio na pravo na obrazovanje, prava iz socijalne i dječje zaštite, ostvarivanje zdravstvene zaštite, prava djece u porodičnim odnosima, vršnjačko nasilje, kao i prava djece sa smetnjama u razvoju. Konstatovan je zabrinjavajući trend pada prirodnog priraštaja, naročito u manjim sredinama i u sjevernom području države, što bi trebalo da bude signal za uzbunu za sve relevantne organe u državi. U izvještajnoj godini nijesu registrovani slučajevi mučenja, kao najtežeg oblika zlostavljanja, ali i dalje postoji zabrinutost zbog generalno inertnog pristupa u procesuiranju navoda o zlostavljanju i drugom nezakonitom postupanju, što uz hronično loše materijalne uslove i nedostatak kadra u pojedinim institucijama značajno opterećuje položaj lica lišenih slobode i lica koja borave u ustanovama zatvorenog tipa. Zabilježen je blagi porast broja pritužbi za zaštitu od diskriminacije (256 predmeta), a najveći broj pritužbi u ovoj oblasti odnosio se na područje rada i zapošljavanja. Može se zaključiti da su građani često nezadovoljni odnosom zaposlenih u javnoj administraciji prema njima i nekada ne razumiju rigidnu pravno-tehničku terminologiju i ne dobijaju dovoljno informacija o postupanju i rokovima, odnosno procedurama u kojima ostvaruju prava. Česta vraćanja na ponovno odlučivanje, dugo trajanje postupka ili ćutanje administracije su problemi koji opterećuju i usporavaju profesionalizaciju rada sistema javne uprave koja je tu zbog građana i mora biti njihov servis.

Zaštitnik je saopštio da je sa pojedinim organima saradnja dodatno ubrzana i unaprijeđena, dok i dalje postoje resori koji sa zakašnjenjem reaguju na obraćanja Zaštitnika ili imaju ignorantski stav prema mišljenjima Zaštitnika ili njegovim zahtjevima. Od 890 pritužbi primljenih u 2022. godini i 219 prenešenih iz 2021. godine, postupak je okončan u 979 predmeta, dok je u 2023. godinu preneseno 130 predmeta (11,72%), od kojih je veliki broj formiran u decembru 2022. Najveći broj predmeta formiran je po individualnim pritužbama, dvije su podnijele nevladine organizacije, po sopstvenoj inicijativi Zaštitnik je formirao 53 predmeta, 12 po pritužbama djece i dva predmeta po anonimnim pritužbama. Takođe, 45 pritužbi su podnijele grupe građana, 18 druga pravna lica i dvije civilni sektor. Od 979 predmeta po kojima je postupak okončan, u 126 predmeta Zaštitnik nije bio nadležan za postupanje, a u 108 predmeta nijesu postojale elementarne procesne pretpostavke za postupanje. U 109 predmeta postupak je okončan upućivanjem na druga, efikasnija i racionalnija pravna sredstva, u 576 slučajeva predmeti su okončani nakon sprovedenog ispitnog postupka i u 60 slučajeva postupak je sproveden na način što su predmeti spojeni, po istom činjeničnom i pravnom osnovu. Kada je riječ o nenadležnosti za postupanje, i dalje se javlja problem nepoznavanja suštine i procesnih elemenata Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pa su u radu imali dosta predmeta koji su se odnosili na otklanjanje nedostataka u radu pravosudnih organa, iako Zaštitnik ne može ulaziti u meritorno sudsko odlučivanje, niti preinačavati, ukidati ili poništavati odluke ne samo sudskih, nego i svih drugih organa u državi. U 11,13% od ukupnog broja pritužbi po kojima je postupak okončan, podnosioci pritužbi upućeni su da zaštitu svojih prava racionalnije i efikasnije ostvare pred nadležnim državnim organima, korišćenjem redovnih pravnih sredstava koja su im na raspolaganju, uz mogućnost i upućivanje da se nakon postupka pred tim organom mogu uvijek obratiti Zaštitniku radi otklanjanja određenih nepravilnosti, odnosno kršenja ljudskih prava i sloboda. Kada je u pitanju dužina trajanja postupka pred organima državne uprave, saopštio je da im na ruku ide Odluka Vrhovnog suda Crne Gore po tužbi za pravično zadovoljenje koja je ustanovila mogućnost da se dužina tog postupka može zaštititi i Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, bez obzira što do suđenja u konkretnom slučaju nije došlo. U radu Zaštitnika veliki dio vremena posvećen je neposrednim kontaktima sa strankama, intenzivno rade na prijemu stranaka kojima pružaju neku vrstu besplatne pravne pomoći imajući u vidu da je najveći broj lica koja se obraćaju instituciji Zaštitnika neuk i nemaju kvalifikovanog punomoćnika. Međutim, za razliku od ranijih izvještajnih perioda, sada je već primijetna pojava da se kvalifikovani punomoćnici, odnosno advokati u ime stranaka obraćaju instituciji Zaštitnika sa ciljem da prije nego otpočnu sudski postupak ili zahtjev za drugi vid pravne zaštite dobiju

relevantno mišljenje Zaštitnika. To se kosi sa ranije prisutnim, a pogrešnim shvatanjem da odluke Zaštitnika nijesu pravno obavezujuće, jer one to jesu samo što nemaju monopol prinude izvršenja. Kao što je praksa i standard u međunarodnom pravu, ukoliko drugi državni organi imaju drugačiji stav od institucije Zaštitnika, oni taj stav moraju obrazložiti, a ne braniti svoj stav time što će ignorisati mišljenje Zaštitnika kao pravno neobavezujuće.

U 2022. godini, kao i u prethodnim, bio je veoma izražen trend saradnje sa civilnim sektorom, jer Zaštitnik vjeruje da je to validan izvor informacija. Imaju prilično dobru saradnju sa svim političkim faktorima u Crnoj Gori koji su takođe na određeni način uključeni u rad Institucije. Saradnja sa medijima je jako dobra, što je važno ne samo sa stanovišta vidljivosti Institucije, nego i promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda. Takođe, saradnja sa međunarodnim organizacijama je izvanredna i veliki dio zahvalnosti za uspješnost u radu duguju UN agencijama, Savjetu Evrope, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i OEBS-u, kao i drugim međunarodnim partnerima, uključujući i međunarodne organizacije iz domena civilnog sektora koje su uticale ne samo na poboljšanje kvaliteta njihovog rada, već i administrativnih kapaciteta u instituciji Zaštitnika. Nastoje da djeluju u najvećoj mogućoj mjeri u okviru finansijskih sredstava kojima raspolažu, a koja su i dalje limitirana. U 2023. godini za instituciju Zaštitnika je planiran veći iznos budžetskih sredstava iz razloga što se ove godine obilježava 20 godina rada Institucije, što planiraju obilježiti različitim aktivnostima, a jedna od njih je konferencija koju će organizovati uz pomoć OEBS-a u septembru ove godine. Zaštitnik je istakao i saradnju sa skupštinskim odborima, posebno sa Odborom za ljudska prava i slobode koji je na više načina i u više navrata iskazao podršku njihovom radu.

Kada je u pitanju oblast uprave, i dalje su prisutni problemi u pogledu efikasnosti i kvaliteta rada organa. Iako postoje pozitivni pomaci, oni su nedovoljni da bi mogli suštinski promijeniti pojave kao što su odugovlačenje sudskih postupaka, naročito u postupcima za povraćaj i obeštećenje. U oblasti socijalnih davanja, postoji potreba za bržim i efikasnijim postupanjem. Prisutni su problemi u vezi sa nepoštovanjem naloga neposredno viših instanci u upravnim postupcima. Evidentno je da postoje primjeri nepoštovanja naloga iz pravosnažnih sudskih odluka, a sve to vodi ka sindromu “ping-pong” odlučivanja. Bjeković je posebno ukazao na predmete iz oblasti zaštite životne sredine. Tu su kao glavni nedostatak uočili nedostatak transparentnosti u procedurama koje prethode procjeni zahvata u životnoj sredini, uz ocjenu da se tu javnost mora poštovati u mnogo većoj mjeri. Naglasio je da javne rasprave moraju imati suštinski, a ne samo formalni karakter. Kada su u pitanju prava iz oblasti životne sredine, mišljenja je da građani nijesu u dovoljnoj mjeri upoznati sa onim što imaju na raspolaganju. U odnosu na rad pravosudnih institucija, primarno sudova, i dalje je prisutna povreda prava na suđenje u razumnom roku i to najčešće kod prvostepenih sudova. Situacija se pogoršavala blokadom rada Ustavnog suda. U protekloj godini sudovi su imali povećan priliv predmeta, ali su ostvarili i veću ažurnost. Osvrnuo se i na trajanje tužilačkih istraga navodeći da su u postupanju imali korektan odgovor Tužilaštva koje je u nekoliko navrata prihvatilo njihove sugestije, pravovremeno reagovalo i otklanjalo nedostatke na koje im je ukazano.

U vezi sa sprečavanjem zlostavljanja, i dalje je prisutna negativna solidarnost, a reakcija od strane državnih institucija pokazuje da postoji inertnost ili kašnjenje u procedurama, što značajno narušava međunarodni ugled države. Zabilježen je kontinuitet loše prakse prilikom primjene instituta pozivanja građana radi prikupljanja obavještenja, što su pratili u okviru jednog projekta koji će rezultirati objavljivanjem posebnog izvještaja. Zaštitnik je u radu imao 21 predmet u kojem se dominantno ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava za vrijeme javnih okupljanja na Cetinju u septembru 2021. godine i u jednom broju slučajeva, dodatno na tjelesne povrede nastale od gumenih metaka, a u najboljoj namjeri da postignu cilj i rasvijetle ovu problematiku po prvi put zatražili su međunarodnu ekspertsku podršku u ocjeni tih događaja. Navedeni predmeti su okončani na način što je u svim slučajevima u kojima se ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava postojala povreda iz člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima i člana 28 st.2 i 3 Ustava Crne Gore, koja se sastojala u nekontrolisanoj upotrebi hemijskih sredstava. Kada je u pitanju Uprava za izvršenje krivičnih sankcija, Zaštitnik je više puta ukazao na neophodnost pronalaska održivog načina pružanja zdravstvene zaštite, a nakon više utvrđenih povreda prava na odgovor, naglasio da svaka osoba, pa i ona koja je u UIKS-u, ima pravo na pisani odgovor u slučaju kada se odlučuje o nekom njenom pravu, kao i pravo na preispitivanje takve odluke pred nadležnim državnim organom. U Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Kotoru već godinama se ukazuje na slab

materijalni položaj, infrastrukturu i nedostatak kadrova. Postoje nedostaci u tretmanima takvih osoba, jer se uglavnom primjenjuje medikamentni tretman.

U oblasti prava djeteta, prisutna je čak stagnacija u pojedinim oblastima, a izgleda i da postoji nedovoljna posvećenost implementaciji prava djeteta. Uočen je i nedostatak međusektorske/međuinstitucionalne saradnje u određenim oblastima (obrazovanje, socijalna zaštita) zbog nepostojanja dobre komunikacije između resornih ministarstava i ustanova pod njihovim nadzorom, kao i slabosti u saradnji između relevantnih resora Vlade i organa lokalne samouprave. Činjenica da i dalje oko jedne trećine djece živi u siromaštvu neizbježno utiče na ostvarivanje njihovih drugih prava, prvenstveno prava na obrazovanje koje nije na jednak način dostupno svima. I dalje su prisutni problemi u inkluzivnom obrazovanju. Ukazao je i na probleme ranjivih društvenih grupa, kao što su Romi i Egipćani čija djeca zbog pravne nevidljivosti ne mogu ostvarivati druga prava. Već deceniju ukazuju na vršnjačko nasilje koje je doživjelo ekspanziju u posljednje vrijeme.

Kada je u pitanju zaštita od diskriminacije, pojedini specifični oblici, naročito oni koji se tiču najekstremnijih oblika diskriminacije kao što su govor mržnje, seksizam, mizoginija i nasilje nad ženama su područja koja su posebno bila u fokusu rada Zaštitnika. Poseban fokus je bio na pripadnicima vulnerabilnih grupa. Govor mržnje nije usmjeren samo na konkretne ličnosti, već u velikoj mjeri šteti opštoj društvenoj klimi. Lica sa invaliditetom su jedna od najranjivijih društvenih grupa, prisutan je medicinski, a ne funkcionalni model pristupa invaliditetu, integrisane usluge za život u zajednici nijesu sistemski uređene, a nema ni strategije o deinstitucionalizaciji i planovima transformacije ustanova.

Zaštitnik je zaključio da je i dalje izražena potreba za jačanjem institucije Zaštitnika, jer to sada nije pitanje koje dolazi iznutra, već se na to sve više ukazuje spolja. Jačanje institucije Zaštitnika se mora sprovesti na način da se u punoj mjeri ispune obaveze koje se tiču Pariških principa kako bi se unaprijedio status Institucije, što se ne može postići ukoliko se ne obezbijedi finansijska i svaka druga nezavisnost. Problemi u funkcionisanju Institucije su djelimično prouzrokovani nedostatkom kadrova, a za svaku od preduzetih mjera potrebna im je saglasnost Ministarstva finansija što nije održiv sistem ukoliko se želi dobiti "A" status. Već pola godine čekaju na završetak procedure oko zaposlenja službenika na određeno radno vrijeme, a slično je i sa zaposlenjem službenika na neodređeno radno vrijeme. Pitanja zarada su regulisana donošenjem kolektivnog ugovora, ali djeluje mu da je u Zakonu o zaradama zaposlenih u javnom sektoru na neki način zaboravljena institucija Zaštitnika, o čemu su obavijestili relevantna tijela.

Na samom kraju, zaštitnik Bjeković je najavio da će Odbor za ljudska prava i slobode jednim dijelom biti uključen u događaje povodom obilježavanja 20 godina rada institucije Zaštitnika, jer je Odbor jedno od tijela koje u dužem vremenskom periodu podržava i iskreno podstiče napore na poboljšanju rada Institucije.

U raspravi su učestvovali poslanici: dr Albin Čeman, Miodrag Lekić, Dragan Bojović, Jovan Jole Vučurović, savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting i zaštitnik mr Siniša Bjeković.

Poslanik dr Albin Čeman je ukazao na veliki procenat riješenih predmeta u radu Zaštitnika u 2022. godini, čak 88,27%, što zaslužuje pohvalu. Predstavljene su ključne aktivnosti Zaštitnika u četiri oblasti djelovanja: uprava i pravosuđe, zaštita od torture, prava djeteta, mladih i socijalna zaštita i zaštita od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti. Smatra da su građane Crne Gore najviše uznemirile fotografije torture od strane određenih policijskih službenika za koje se sumnja da su sprovodili torturu u korist kriminalnih klanova, odnosno da su određeni pripadnici Specijalnog policijskog odjeljenja tokom 2020. godine otimnali ljude, držali ih u tzv. "štek stanovima" i nečovječno postupali prema njima. Iako je to posao za Specijalno državno tužilaštvo, očekuje da u narednom izvještaju Zaštitnika veća pažnja bude posvećena tom pitanju. U oblasti zaštite od torture, Zaštitniku su najviše stizale pritužbe na Upravu za izvršenje krivičnih sankcija i da je Zaštitnik dao određene preporuke u cilju unapređenja stanja. Takođe, zabrinjavaju podaci o vršnjačkom nasilju za čije rješavanje je potreban multidisciplinarni pristup. Date su i preporuke za unapređenje prava djeteta kako bi se spriječile određene štetne navike djece, kao što su upotreba duvanskih proizvoda, snusa, snifa, kao i preporuke usmjerene na promociju zdravih stilova života, što je za pohvalu.

Poslanik Miodrag Lekić je ukazao na veoma kvalitetnu saradnju Zaštitnika i Odbora navodeći da su u tom zajedničkom radu mnoga pitanja osvijetljena. Nada se da će se takva saradnja nastaviti. Zaštitnik se bavi materijom prvog reda u cilju dostizanja pravde, a pojedini organi ignorisali su mišljenja i preporuke Zaštitnika, pa je poslanik Lekić izrazio očekivanje da će se to mijenjati u narednom periodu. Takođe, ukazao je na problem

u radu komisija za restituciju zbog čega građani ne mogu da ostvare osnovna ljudska prava. Zaključio je da je Izvještaj sveobuhvatan i treba ga podržati.

Poslanik Dragan Bojović je saopštio da prilikom obilježavanja 20 godina postojanja institucije Zaštitnika treba ukazati da prava podrazumijevaju i odgovornost i da imati slobodu znači ne kršiti slobodu drugih, već biti odgovoran prema drugima. Potrebno je naglasiti etičku i socijalnu dimenziju borbe za ljudska prava kako bismo prevenirali kršenja ljudskih prava i brojne loše stvari koje se dešavaju. Borba za ljudska prava je borba za etičko i civilizovano društvo, a ne samo za bezgranične slobode.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović se saglasio sa ocjenama o kvalitetnoj saradnji Odbora i Ombudsmana. Ukazao je na slučajeve policijske torture, uz očekivanje da će institucija Zaštitnika uzeti u obzir sve što se dešavalo u tim slučajevima, tim prije što postoje eksplicitni dokazi u vidu snimaka i fotografija, što je izazvalo uznemirenje javnosti. Problem je što se to desilo u decembru 2020. godine, a Vrhovno državno tužilaštvo i Specijalno državno tužilaštvo, koje dobija pohvale, još nijesu reagovali na adekvatan način. Od strane tužilaca ne sprovodi se bilo kakva istraga protiv tih ljudi koji su vršili teška krivična djela, niti protiv onih koji su bili nalogodavci. Sa druge strane, predsjednik Opštine Budva Milo Božović je u pritvoru, iako je, po njegovom mišljenju, nevin, a od strane Specijalnog državnog tužilaštva ne dobija pojašnjenje za takvu situaciju. Predsjednik Odbora je saopštio da taj svojevrsni oblik torture nad njim traje skoro mjesec dana i nada se da će to biti uskoro riješeno kako bi se predsjednik Opštine Budva vratio svojim redovnim radnim obavezama. Takođe, osvrnuo se i na problem vršnjačkog nasilja, navodeći da Zaštitnik godinama upozorava na određene probleme, ali državni organi ne preduzimaju mjere u cilju njihovog rješavanja. Predložio je da se Izvještaj o radu Zaštitnika za 2022. godinu prihvati.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je istakla da želi da podrži određene zahtjeve, odnosno preporuke Ombudsmana. Ukazala je na potrebu izmjene zakonodavstva kako bi institucija Zaštitnika dobila status "A". Saglasna je da treba da se naprave te izmjene zbog čega Ujedinjene nacije pozivaju Skupštinu, Vladu i Zaštitnika da se pripreme izmjene Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. S obzirom da je Zaštitnik pomenuo da su njegove preporuke pravno obavezujuće, ali da nema sredstva da ih sprovede, naglasila je da podržava poziv da se poveća nivo sprovođenja preporuka Zaštitnika. S tim u vezi, upitala je kakav je bio procenat sprovođenja preporuka Zaštitnika u 2022. Uz podsjećanje da Zaštitnik ima veoma široka ovlašćenja, što zahtijeva i veće resurse, izrazila je očekivanje da će Skupština odigrati svoju ulogu i doprinijeti da se za rad Zaštitnika obezbijedi dovoljno sredstava.

Zaštitnik mr Siniša Bjeković je saopštio da je svjestan i svoje odgovornosti u pogledu poboljšanja položaja Institucije, ali da to ne podrazumijeva samo unutrašnje strukturne promjene, već i izmjenu zakonodavstva i pravila o sprovođenju Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Djeluje mu da su u posljednje vrijeme brisane odredbe Zakona o Zaštitniku koje su doprinijele da se Zaštitnik svrsta u red birokratskih "mašina", odnosno onog što čini sistem državne uprave, a što Zaštitnik to ne bi trebao biti. Razgovarao je sa kolegama iz Slovenije koji imaju bitno drugačiji odnos ne samo prema instituciji Ombudsmana, nego i prema tome šta Zaštitniku treba, odnosno sa čime može da raspolaže. Najgore je kada ima dodijeljen budžet, a nezavisnoj i samostalnoj instituciji treba odobrenje Ministarstva finansija da zaposli službenike. Informisao je o stepenu realizacije preporuka Zaštitnika u 2022. godini navodeći da je ispunjeno 127 preporuka (19,30%); nije istekao rok za realizaciju 432 preporuke (65,65%); djelimično su ispunjene četiri preporuke (0,6%); u kontinuitetu se sprovode 42 preporuke (6,38%) i nijesu ispunjene 53 preporuke (8,05%). Kada je u pitanju oblast torture, u najmanje dva slučaja koja su javnosti poznata iz medija utvrdili su povredu prava i dali mišljenje. Vjeruje da ogroman broj ljudi u pravosuđu ima svoj integritet, a jačanje odgovornosti sudija i svih drugih nosilaca javnih funkcija je veoma važno. Zaključio je da odgovorna vlast izvršavanjem preporuka Zaštitnika izlazi u susret građanima i čuva autoritet same institucije. Takođe, još jednom je apostrofirao da je saradnja Zaštitnika sa ovim Odborom bila veoma kvalitetna, uz napomenu da sa velikim nestrpljenjem očekuje kompletiranje ovog radnog tijela jer samo kompletni i u punom smislu predstavljeni sa svih strana možemo doprinijeti poboljšanju uslova života.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je informisao da je Odbor za rodnu ravnopravnost na 31. sjednici, održanoj 9. maja 2023. godine, u skladu sa članom 137stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, sa stanovišta svoje nadležnosti, razmotrio Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda

Crne Gore za 2022. godinu i Odboru za ljudska prava i slobode dostavio Mišljenje u kojem se navodi da je Odbor za rodnu ravnopravnost jednoglasno podržao Izvještaj i predložio Odboru za ljudska prava i slobode, kao matičnom odboru, da predloži Skupštini da prihvati Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) podržao Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu, o čemu će podnijeti Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka.

Na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 37. sjednice, održane 11. maja 2023. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RADU ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA 2022. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode na 37. sjednici, održanoj 11. maja 2023. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u skladu sa članom 47 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

U uvodnim napomenama Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je informisao:

- da je 2022. godina bila prilično intenzivna sa stanovišta rada institucije Zaštitnika i da su imali 1.109 predmeta u radu, od čega je okončano 88,27% predmeta;
- da je tradicionalno najveći broj predmeta bio u oblasti uprave;
- da se u oblasti pravosuđa najveći broj predmeta odnosio na kašnjenje u sudskim postupcima, odnosno neizvršenje sudskih odluka gdje osim pravosudnih instanci, veliki dio odgovornosti snosi sektor državne uprave;
- da se u oblasti prava djeteta najveći broj pritužbi odnosio na pravo na obrazovanje, prava iz socijalne i dječje zaštite, ostvarivanje zdravstvene zaštite, prava djece u porodičnim odnosima, vršnjačko nasilje i prava djece sa smetnjama u razvoju;
- da je konstatovan zabrinjavajući trend pada prirodnog priraštaja, naročito u manjim sredinama i u sjevernom području države, što bi trebalo da bude signal za uzbunu za sve relevantne organe u državi;
- da u izvještajnoj godini nijesu registrovani slučajevi mučenja, kao najtežeg oblika zlostavljanja, ali i dalje postoji zabrinutost zbog generalno inertnog pristupa u procesuiranju navoda o zlostavljanju i drugom nezakonitom postupanju, što uz hronično loše materijalne uslove i nedostatak kadra u pojedinim institucijama značajno opterećuje položaj lica lišenih slobode i lica koja borave u ustanovama zatvorenog tipa;
- da je zabilježen blagi porast broja pritužbi za zaštitu od diskriminacije (256 predmeta), a najveći broj pritužbi u ovoj oblasti odnosio se na područje rada i zapošljavanja;
- da su građani često nezadovoljni odnosom zaposlenih u javnoj administraciji prema njima i nekada ne razumiju rigidnu pravno-tehničku terminologiju i ne dobijaju dovoljno informacija o postupanju i rokovima, odnosno procedurama u kojima ostvaruju prava;
- da su česta vraćanja na ponovno odlučivanje, dugo trajanje postupka ili ćutanje administracije problemi koji opterećuju i usporavaju profesionalizaciju rada sistema javne uprave koja je tu zbog građana i mora biti njihov servis;
- da je saradnja Zaštitnika sa pojedinim organima dodatno ubrzana i unaprijeđena, dok i dalje postoje resori koji sa zakašnjenjem reaguju na obraćanja Zaštitnika ili imaju ignorantski stav prema mišljenjima Zaštitnika ili njegovim zahtjevima;
- da je od 890 pritužbi primljenih u 2022. godini i 219 prenešenih iz 2021. godine postupak okončan u 979 predmeta, dok je u 2023. godinu preneseno 130 predmeta (11,72%), od kojih je veliki broj formiran u decembru 2022;

- da je najveći broj predmeta formiran po individualnim pritužbama, dvije su podnijele nevladine organizacije, po sopstvenoj inicijativi Zaštitnik je formirao 53 predmeta, 12 po pritužbama djece, dva predmeta po anonimnim pritužbama, 45 pritužbi su podnijele grupe građana, 18 druga pravna lica i dvije civilni sektor;
- da od 979 predmeta po kojima je postupak okončan, u 126 predmeta Zaštitnik nije bio nadležan za postupanje, u 108 predmeta nijesu postojale elementarne procesne pretpostavke za postupanje, u 109 predmeta postupak je okončan upućivanjem na druga, efikasnija i racionalnija pravna sredstva, u 576 slučajeva predmeti su okončani nakon sprovedenog ispitnog postupka i u 60 slučajeva postupak je sproveden na način što su predmeti spojeni, po istom činjeničnom i pravnom osnovu;
- kada je riječ o nenadležnosti za postupanje, i dalje se javlja problem nepoznavanja suštine i procesnih elemenata Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pa su u radu imali dosta predmeta koji su se odnosili na otklanjanje nedostataka u radu pravosudnih organa, iako Zaštitnik ne može ulaziti u meritorno sudsko odlučivanje, niti preinačavati, ukidati ili poništavati odluke ne samo sudskih, nego i svih drugih organa u državi;
- da su u 11,13% od ukupnog broja pritužbi po kojima je postupak okončan podnosioci pritužbi upućeni da zaštitu svojih prava racionalnije i efikasnije ostvare pred nadležnim državnim organima, korišćenjem redovnih pravnih sredstava koja su im na raspolaganju, uz mogućnost i upućivanje da se nakon postupka pred tim organom mogu uvijek obratiti Zaštitniku radi otklanjanja određenih nepravilnosti, odnosno kršenja ljudskih prava i sloboda;
- kada je u pitanju dužina trajanja postupka pred organima državne uprave, na ruku im ide Odluka Vrhovnog suda Crne Gore po tužbi za pravično zadovoljenje koja je ustanovila mogućnost da se dužina tog postupka može zaštititi i Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, bez obzira što do suđenja u konkretnom slučaju nije došlo;
- da je u radu Zaštitnika veliki dio vremena posvećen neposrednim kontaktima sa strankama na čijem prijemu intenzivno rade i pružaju im neku vrstu besplatne pravne pomoći imajući u vidu da je najveći broj lica koja se obraćaju instituciji Zaštitnika neuk i nemaju kvalifikovanog punomoćnika;
- da je, za razliku od ranijih izvještajnih perioda, sada već primjetna pojava da se kvalifikovani punomoćnici, odnosno advokati u ime stranaka obraćaju instituciji Zaštitnika sa ciljem da prije nego otpočinu sudski postupak ili zahtjev za drugi vid pravne zaštite dobiju relevantno mišljenje Zaštitnika. To se kosi sa ranije prisutnim, a pogrešnim shvatanjem da odluke Zaštitnika nijesu pravno obavezujuće, jer one to jesu samo što nemaju monopol prinude izvršenja. Kao što je praksa i standard u međunarodnom pravu, ukoliko drugi državni organi imaju drugačiji stav od institucije Zaštitnika, oni taj stav moraju obrazložiti, a ne braniti svoj stav time što će ignorisati mišljenje Zaštitnika kao pravno neobavezujuće;
- da je u 2022. godini, kao i u prethodnim, bio veoma izražen trend saradnje sa civilnim sektorom, jer Zaštitnik vjeruje da je to validan izvor informacija;
- da Zaštitnik ima prilično dobru saradnju sa svim političkim faktorima u Crnoj Gori koji su takođe na određeni način uključeni u rad Institucije;
- da je saradnja sa medijima jako dobra, što je važno ne samo sa stanovišta vidljivosti Institucije, nego i promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda;
- da je saradnja sa međunarodnim organizacijama izvanredna i veliki dio zahvalnosti za uspješnost u radu duguju UN agencijama, Savjetu Evrope, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i OEBS-u, kao i drugim međunarodnim partnerima, uključujući i međunarodne organizacije iz domena civilnog sektora koje su uticale ne samo na poboljšanje kvaliteta njihovog rada, već i administrativnih kapaciteta u instituciji Zaštitnika;
- da nastoje da djeluju u najvećoj mogućoj mjeri u okviru finansijskih sredstava kojima raspolazu, a koja su i dalje limitirana s tim što je u 2023. godini za instituciju Zaštitnika planiran veći iznos budžetskih sredstava iz razloga što se ove godine obilježava 20 godina rada Institucije, što planiraju obilježiti različitim aktivnostima, a jedna od njih je konferencija koju će organizovati uz pomoć OEBS-a u septembru ove godine;
- da Zaštitnik ima dobru saradnju sa skupštinskim odborima, posebno sa Odborom za ljudska prava i slobode koji je na više načina i u više navrata iskazao podršku njihovom radu, podržavao i iskreno podsticao napore na poboljšanju rada Institucije;
- da su u oblasti uprave i dalje prisutni problemi u pogledu efikasnosti i kvaliteta rada organa, pa i pored toga što postoje pozitivni pomaci, oni su nedovoljni da bi mogli suštinski promijeniti pojave kao što su odugovlačenje sudskih postupaka, naročito u postupcima za povraćaj i obeštećenje;

- da su prisutni problemi u vezi sa nepoštovanjem naloga neposredno viših instanci u upravnim postupcima i da postoje primjeri nepoštovanja naloga iz pravosnažnih sudskih odluka, što vodi ka sindromu “ping-pong” odlučivanja;
- da u oblasti socijalnih davanja, postoji potreba za bržim i efikasnijim postupanjem;
- da su u radu imali predmete iz oblasti zaštite životne sredine gdje su uočili nedostatak transparentnosti u procedurama koje prethode procjeni zahvata u životnoj sredini, da se tu javnost mora poštovati u mnogo većoj mjeri i da javne rasprave moraju imati suštinski, a ne samo formalni karakter;
- da je u odnosu na rad pravosudnih institucija, primarno sudova, i dalje prisutna povreda prava na suđenje u razumnom roku i to najčešće kod prvostepenih sudova, kao i da se situacija pogoršavala blokadom rada Ustavnog suda;
- da su u protekloj godini sudovi imali povećan priliv predmeta, ali su ostvarili i veću ažurnost;
- da je Zaštitnik u postupanju imao korektan odgovor Tužilaštva koje je u nekoliko slučajeva prihvatilo njihove sugestije, pravovremeno reagovalo i otklanjalo nedostatke na koje im je ukazano;
- da je u oblasti sprečavanja zlostavljanja, i dalje prisutna negativna solidarnost, a reakcija od strane državnih institucija pokazuje da postoji inertnost ili kašnjenje u procedurama, što značajno narušava međunarodni ugled države;
- da je zabilježen kontinuitet loše prakse prilikom primjene instituta pozivanja građana radi prikupljanja obavještenja, što su pratili u okviru jednog projekta koji će rezultirati objavljivanjem posebnog izvještaja;
- da je Zaštitnik u radu imao 21 predmet u kojem se dominantno ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava za vrijeme javnih okupljanja na Cetinju u septembru 2021. godine i u jednom broju slučajeva, dodatno na tjelesne povrede nastale od gumenih metaka, a u najboljoj namjeri da postignu cilj i rasvijetle ovu problematiku po prvi put zatražili su međunarodnu ekspertsku podršku u ocjeni tih događaja. Navedeni predmeti su okončani na način što je u svim slučajevima u kojima se ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava postojala povreda iz člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima i člana 28 st. 2 i 3 Ustava Crne Gore, koja se sastojala u nekontrolisanoj upotrebi hemijskih sredstava;
- kada je u pitanju Uprava za izvršenje krivičnih sankcija, Zaštitnik je više puta ukazao na neophodnost pronalaska održivog načina pružanja zdravstvene zaštite, a nakon više utvrđenih povreda prava na odgovor, naglasio da svaka osoba, pa i ona koja je u UIKS-u, ima pravo na pisani odgovor u slučaju kada se odlučuje o nekom njenom pravu, kao i pravo na preispitivanje takve odluke pred nadležnim državnim organom;
- da se u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Kotoru već godinama ukazuje na slab materijalni položaj, infrastrukturu i nedostatak kadrova, kao i da postoje nedostaci u tretmanima, jer se uglavnom primjenjuje medikamentni tretman;
- da je u oblasti prava djeteta prisutna čak stagnacija u pojedinim sektorima, a izgleda i da postoji nedovoljna posvećenost implementaciji prava djeteta;
- da je uočen nedostatak međusektorske/međuinstitucionalne saradnje u određenim oblastima (obrazovanje, socijalna zaštita) zbog nepostojanja dobre komunikacije između resornih ministarstava i ustanova pod njihovim nadzorom, kao i slabosti u saradnji između relevantnih resora Vlade i organa lokalne samouprave;
- da i dalje oko jedne trećine djece živi u siromaštvu, što neizbježno utiče na ostvarivanje njihovih drugih prava, prvenstveno prava na obrazovanje koje nije na jednak način dostupno svima, kao i da su prisutni problemi u inkluzivnom obrazovanju;
- da ranjive društvene grupe, kao što su Romi i Egipćani, odnosno njihova djeca zbog pravne nevidljivosti ne mogu ostvarivati druga prava;
- da već deceniju ukazuju na vršnjačko nasilje koje je doživjelo ekspanziju u posljednje vrijeme;
- da su u oblasti zaštite od diskriminacije, pojedini specifični oblici, naročito oni koji se tiču najekstremnijih oblika diskriminacije kao što su govor mržnje, seksizam, mizoginija i nasilje nad ženama posebno bili u fokusu rada Zaštitnika;
- da govor mržnje nije usmjeren samo na konkretne ličnosti, već u velikoj mjeri šteti opštoj društvenoj klimi;
- da su lica sa invaliditetom jedna od najranjivijih društvenih grupa i da je prisutan medicinski, a ne funkcionalni model pristupa invaliditetu, kao i da integrisane usluge za život u zajednici nijesu sistemski uređene, nema ni strategije o deinstitucionalizaciji i planovima transformacije ustanova;
- da je i dalje izražena potreba za jačanjem institucije Zaštitnika, jer to sada nije pitanje koje dolazi iznutra, već se na to sve više ukazuje spolja, kao i da se jačanje institucije Zaštitnika mora sprovesti na način da se u punoj mjeri

ispune obaveze koje se tiču Pariških principa kako bi se unaprijedio status Institucije, što se ne može postići ukoliko se ne obezbijedi finansijska i svaka druga nezavisnost;

- da su pitanja zarada regulisana donošenjem kolektivnog ugovora, ali djeluje da je u Zakonu o zaradama zaposlenih u javnom sektoru na neki način zaboravljena institucija Zaštitnika, o čemu su obavijestili relevantna tijela i
- da su problemi u funkcionisanju Institucije djelimično prouzrokovani nedostatkom kadrova, a za svaku od preduzetih mjera potrebna im je saglasnost Ministarstva finansija što nije održiv sistem ukoliko se želi dobiti "A" status.

Nakon uvodnih napomena predstavnika predlagača i rasprave, Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova "za") podržao Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu.
2. Skupština Crne Gore je saglasna sa zaključkom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da je 2022. godina bila veoma izazovna, ali ohrabruje ocjena da nijesu zabilježena masovna i sistemska kršenja ljudskih prava i sloboda, u smislu međunarodnog značenja ovih pojmova.
Takođe, Skupština ocjenjuje značajnim što kršenja prava nijesu bila dominantno izražena u nekoj posebnoj oblasti.
3. Skupština ocjenjuje da je Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu veoma kvalitetan, sveobuhvatan i sadržajan jer su u istom predstavljene ključne aktivnosti Zaštitnika u oblastima: uprava i pravosuđe, zaštita od torture, prava djece, mladi i socijalna zaštita i zaštita od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti.
4. Skupština upućuje pohvale instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore jer su u 2022. godini kada su imali 1.109 predmeta u radu uspjeli da riješe 88,27% predmeta, što ukazuje na visok stepen okončanih predmeta u uslovima njihove veće složenosti, značaja i kompleksnosti, kako po činjeničnim osnovama, tako i po pitanju materijalnopravnih izvora kvazi-sudske prakse koja karakteriše postupanje Zaštitnika po pritužbama.
U 2022. godini institucija Zaštitnika je u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava imala u radu 173 predmeta, u oblasti prava djeteta, mladih i socijalne zaštite 221 predmet, u oblasti zabrane diskriminacije 204 predmeta, u oblasti ostalih građanskih prava 315 predmeta, dok je u oblasti prava na suđenje u razumnom roku bio 31 predmet.
5. Imajući u vidu da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u 2022. godini u 238 predmeta dao mišljenja sa 658 preporuka nadležnim organima i drugim subjektima za otklanjanje utvrđenih povreda prava, od čega je ispunjeno 127 preporuka (19,30%), nije istekao rok za realizaciju 432 preporuke (65,65%), djelimično su ispunjene četiri preporuke (0,6%), u kontinuitetu se sprovode 42 preporuke (6,38%) i nijesu ispunjene 53 preporuke (8,05%), Skupština poziva nadležne organe da blagovremeno pristupe realizaciji datih preporuka.
Iako većina državnih organa i organa javne uprave prepoznaje značaj ljudskih prava i svoju obavezu i interes da saraduju sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda i da je saradnja sa pojedinim organima dodatno ubrzana i unaprijeđena, Skupštinu zabrinjava podatak da i dalje postoje resori koji sa zakašnjenjem reaguju na obraćanja Zaštitnika ili imaju ignorantski odnos prema mišljenjima Zaštitnika ili njegovim zahtjevima, zbog čega je Zaštitnik u 2022. godini bio prinuđen da, radi dostavljanja traženih izjašnjenja, u 372 predmeta uputi 482 urgencije, što predstavlja najveći broj predmeta u kojima je Zaštitnik upućivao urgencije, kao i najveći broj urgencija upućenih u jednoj izvještajnoj godini.
6. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore date u oblasti uprave i pravosuđa, zaštite od torture, prava djeteta, mladih i socijalne zaštite i zaštite od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti.

Takođe, Skupštinu raduju planovi Zaštitnika da u 2023. godini osnaži mehanizme praćenja ispunjenosti preporuka Zaštitnika datih u pojedinačnim mišljenjima, kao i u posebnim izvještajima.

7. Skupština je upoznata da zaposleni u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore veliki dio vremena posvećuju neposrednim kontaktima sa strankama i intenzivno rade na prijemu stranaka kojima pružaju neku vrstu besplatne pravne pomoći imajući u vidu da je najveći broj lica koja se obraćaju instituciji Zaštitnika neuk i nemaju kvalifikovanog punomoćnika.
8. Skupština izražava zadovoljstvo činjenicom da građani imaju visok stepen povjerenja u rad institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, što je prepoznato i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu gdje se navodi da se institucija Zaštitnika i dalje percipira kao institucija sa najvećim uticajem i povjerenjem u pogledu promocije i zaštite prava građana.
9. Skupština je saglasna sa ocjenom Zaštitnika da se u oblasti uprave u kontinuitetu javlja problem ćutanja uprave koji obesmišljava koncept pune implementacije ljudskih prava i sloboda. S obzirom da se u pritužbama ukazivalo na nedostatke u odnosu na dužinu trajanja upravnih postupaka, odnosno nedostatak efikasnosti i djelotvornosti u postupanju organa državne uprave, višestruko ukidanje odluka i njihovo vraćanje na ponovni postupak i odlučivanje, donošenje istovjetnih odluka u ponovljenom postupku, a suprotno ukidnim razlozima koji su već bili predmet razmatranja neposredno viših organa, pa čak i sudova, Skupština ocjenjuje, da i pored određenih pozitivnih pomaka, još uvijek nije u dovoljnoj mjeri ostvarena suštinska promjena načina rada državne uprave i njenog odnosa prema građanima.
Problemi u oblasti uprave i dalje su prisutni u dijelu efikasnosti i kvaliteta rada organa. Iako postoje pozitivni pomaci, oni su nedovoljni da bi mogli suštinski promijeniti pojavu kao što je odugovlačenje sudskih postupaka, naročito u postupcima za povraćaj i obeštećenje.
Stoga je neophodno nastaviti započete reforme i strogo poštovati načelo dobre uprave, koje nije samo protokolarni, nego suštinski zadatak onih koji rukovode unutar ovog sistema, jer sistem javne uprave treba da bude transparentniji i pristupačniji svim građanima, odnosno javna uprava mora biti dobro organizovana i pripremljena za poštovanje ljudskih prava i sloboda i stvaranje mogućnosti za ostvarivanje ovih prava.
10. Skupština je upoznata da su se, kao i prethodnih godina, pritužbe na rad pravosudnih institucija, primarno sudova, u najvećem broju odnosile na povredu prava na suđenje u razumnom roku i to uglavnom kod prvostepenih sudova, kao i da je blokada rada Ustavnog suda uticala da građani osjete nedostatak u pogledu dugog trajanja postupka po ustavnoj žalbi, a samim tim i čekanja na ostvarivanje prava i sloboda za koja smatraju da su im povrijeđena.
Ohrabruju podaci da su i pored povećanog priliva predmeta, sudovi u izvještajnoj godini ostvarili ažurnost i veći stepen efikasnosti u rješavanju predmeta. Takođe, ohrabruje porast korišćenja pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, kao i ishodi predmeta u kojima su građani uspijevali u postupcima po kontrolnom zahtjevu i tužbi za pravično zadovoljenje.
Skupština ocjenjuje značajnim što sudovi prepoznaju djelotvornost ovih pravnih sredstava, zbog čega je potrebno nastaviti sa konutinuiranom praksom i primjenom instituta kontrolnog zahtjeva i tužbe za pravično zadovoljenje, u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, te osnaživanjem građana da koriste pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.
Skupština ocjenjuje da neopravdano dugo trajanje postupka kod građana stvara pravnu nesigurnost, a obaveza države je da na nacionalnom nivou obezbijedi djelotvoran sistem garancija i poštovanja ovog prava u sudskom, a sada već, zahvaljujući sudskoj praksi, i u upravnom postupku.
11. Skupštinu ohrabruje konstatacija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da sudovi prepoznaju važnost poštovanja preporuka Zaštitnika i primjene standarda Evropskog suda za ljudska prava u postupku u skladu sa zahtjevom i garancijama suda za poštovanje suđenja u razumnom roku, primjenom djelotvornih pravnih sredstava za ubrzanje postupka.
Takođe, sada je primijetna pojava da se kvalifikovani punomoćnici, odnosno advokati u ime stranaka obraćaju instituciji Zaštitnika sa ciljem da prije nego otpočnu sudski postupak ili zahtjev za drugi vid pravne zaštite dobiju relevantno mišljenje Zaštitnika, što se kosi sa ranije prisutnim, a pogrešnim shvatanjem da odluke Zaštitnika nijesu pravno obavezujuće, jer one to jesu samo što nemaju monopol prinude izvršenja.

Skupština smatra da u situacijama kada drugi državni organi imaju drugačiji stav od institucije Zaštitnika, oni taj stav moraju obrazložiti, a ne braniti svoj stav time što će ignorisati mišljenje Zaštitnika kao pravno neobavezujuće.

12. U vezi sa sprečavanjem zlostavljanja, Skupštinu zabrinjava informacija da je i dalje prisutna negativna solidarnost, a reakcija od strane državnih institucija pokazuje da postoji inertnost ili kašnjenje u procedurama, što značajno narušava međunarodni ugled države. Zabilježen je kontinuitet loše prakse u primjeni instituta pozivanja građana radi prikupljanja obavještenja.
Imajući u vidu da je tokom 2022. godine u radu Zaštitnika bio 21 predmet u kojem se dominantno ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava za vrijeme javnih okupljanja na Cetinju u septembru 2021. godine i u jednom broju slučajeva, dodatno i na tjelesne povrede nastale od gumenih metaka, Skupština je upoznata da je Zaštitnik u najboljoj namjeri da postigne cilj i rasvijetli ovu problematiku po prvi put zatražio međunarodnu ekspertsku podršku u ocjeni tih događaja.
Navedeni predmeti su okončani na način što je u svim slučajevima u kojima se ukazivalo na prekomjernu upotrebu hemijskih sredstava postojala povreda iz člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima i člana 28 st.2 i 3 Ustava Crne Gore, koja se sastojala u nekontrolisanoj upotrebi hemijskih sredstava i količini koju je Unutrašnja kontrola registrovala na pojedinim lokacijama različito od iskaza službenih lica iz Uprave policije koja su djelovala ili učestvovala u izradi izvještaja kao članovi komisije koju je osnovao ovaj organ. Takođe, navodna upotreba gumenih metaka nije učinjena vjerovatnom, iako nije isključeno zadobijanje povreda na drugi način.
Takođe, Skupština je upoznata da je Zaštitnik u svojim mišljenjima više puta naglasio važnost dokumentovanja tjelesnih povreda, odnosno medicinskih dokaza mučenja u skladu sa Istanbulske protokolom, što zahtijeva bitno drugačiji pristup od dosadašnjeg pristupa zdravstvenih radnika i medicinskog osoblja koje prisustvuje pregledima ili na drugi način učestvuje u rasvjetljavanju okolnosti i činjenica u svrhu borbe protiv ove pojave.
13. Iako država preduzima određene radnje i mjere u cilju obezbjeđivanja prava garantovanih djeci, Skupština ocjenjuje da je u određenim segmentima zapažena stagnacija i nedovoljna posvećenost procesu implementacije prava djece na šta utiče i nedostatak međusektorske/međuinstitucionalne saradnje u određenim oblastima prouzrokovan nepostojanjem dobre komunikacije između resornih ministarstava i ustanova pod njihovim nadzorom, kao i slabostima u pogledu saradnje između relevantnih resora Vlade i organa lokalne samouprave.
Polazeći od činjenice da i dalje oko jedne trećine djece živi u siromaštvu, što neizbježno utiče na ostvarivanje drugih prava, kao što su pravo na obrazovanje, zdravlje i statusna prava, Skupština zaključuje da je potrebno ulaganje dodatnog napora, znanja i sredstava kako bi se uticaj siromaštva na djecu smanjio i na kraju eliminisao.
14. Imajući u vidu da je vršnjačko nasilje i nasilje među mladima jedan od zabrinjavajućih problema, na koji je Zaštitnik već deceniju ukazivao, Skupština ocjenjuje da odgovornost za suzbijanje pojave dijele svi činioци, od porodice, obrazovno-vaspitnih ustanova, organa starateljstva, organa policije, tužilaštva, sudova, do organa lokalne uprave i poziva nadležne organe da u međusobnoj saradnji preduzmu koordinirane aktivnosti na rješavanju uočenih problema.
15. S obzirom da je tokom 2022. godine zabilježen najveći broj predmeta u radu Sektora za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti od osnivanja institucije Zaštitnika kao institucionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije i da je od ukupno 256 predmeta okončano 206, od čega je u 77 predmeta utvrđena diskriminacija i/ili povreda prava i data preporuka različitim subjektima, a da opšte nepoznavanje pravnog pojma diskriminacije instituciju Zaštitnika stavlja u položaj pružaoca besplatne pravne pomoći kada su u pitanju kriterijumi procesne i materijalne prihvatljivosti pritužbi kojima se traži zaštita od diskriminacije, što predstavlja dodatan angažman stručnog kadra, Skupština smatra da Zaštitnik i u 2023. godini treba da nastavi sa promotivnim i edukativnim djelovanjem prema grupama u riziku od diskriminacije radi njihovog osnaživanja na pokretanje postupaka pravne zaštite.
16. Skupština je saglasna da u narednom periodu, shodno preporukama međunarodnih partnera, treba raditi na izmjenama i dopunama Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i jačanju nezavisnosti ove Institucije, u skladu sa Pariškim principima, kako bi se unaprijedio status Institucije i obezbijedilo da institucija Zaštitnika dobije status "A" od strane Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava.

17. Skupština pohvaljuje ostvarenu saradnju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sa civilnim društvom, za koje Zaštitnik vjeruje da predstavlja validan izvor informacija, kao i prilično dobru saradnju sa svim političkim faktorima u Crnoj Gori.
Takođe, Skupština ocjenjuje značajnom saradnju Zaštitnika sa medijima, što je važno ne samo sa stanovišta vidljivosti Institucije, nego i promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda. Skupštinu raduje informacija o izvanrednoj saradnji Zaštitnika sa međunarodnim organizacijama, prvenstveno UN agencijama, Savjetom Evrope, Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori i OEBS-om, kao i drugim međunarodnim partnerima, uključujući i međunarodne organizacije iz domena civilnog sektora koje su uticale ne samo na poboljšanje kvaliteta njihovog rada, već i administrativnih kapaciteta u instituciji Zaštitnika.
18. Skupština pozdravlja dugogodišnju kvalitetnu i plodnosnu saradnju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sa skupštinskim odborima, prvenstveno Odborom za ljudska prava i slobode koji je u dužem vremenskom periodu podržavao i iskreno podsticao napore na poboljšanju rada institucije Zaštitnika.
Stoga, Skupština izražava zadovoljstvo planiranim nastavkom ove saradnje koja će biti realizovana uključivanjem Odbora za ljudska prava i slobode u obilježavanje 20 godina postojanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, što će rezultirati organizovanjem konferencije uz pomoć OEBS-a u septembru 2023. godine.
19. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju ovog Zaključka.
20. Skupština će Zaključak dostaviti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu evropskih poslova, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori.

Odbor za ljudska prava i slobode se upoznao sa Mišljenjem Odbora za rodnu ravnopravnost o razmatranju Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2022. godinu, broj 00-72/23-8/3, EPA 731 XXVII od 9. maja 2023. godine.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određena je poslanica Jelena Božović, članica Odbora.

DRUGA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, KAO RADNOG TIJELA NADLEŽNOG ZA NADZOR NAD PRIMJENOM I PRAĆENJEM POŠTOVANJA ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA ZA 2022. GODINU

Predsjednik Odbora je saopštio da tokom 2022. Odboru nije podnešena nijedna prijava za povredu Etičkog kodeksa poslanika. Tokom 2022. godine realizovane su sledeće aktivnosti:

- razmatranje i usvajanje Izvještaja o radu Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu i

- donošenje Godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu na 23. sjednici Odbora, održanoj 9. juna 2022. i upućivanje Dopisa predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode direktorici Agencije za sprječavanje korupcije i generalnom sekretaru Skupštine Crne Gore kojim se dostavlja Zaključak Odbora donesen povodom razmatranja Predloga godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu.

Takođe, realizovane su dvije obuke na teme: “Sprečavanje sukoba interesa i lobiranje”, održana 22. oktobra 2022, u organizaciji Skupštine Crne Gore i Agencije za sprečavanje korupcije i “Etika i moral”, održana 30. novembra 2022. u saradnji Skupštine Crne Gore i prof. dr Sonje Tomović Šundić.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) usvojio Izvještaj o radu Odbora za ljudska prava i slobode kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu i isti će dostaviti Skupštini na razmatranje.

TREĆA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao članove Odbora o dopisu generalnog sekretara Skupštine Crne Gore Aleksandra Klarića kojim je Odboru dostavljen Dopis NVO „Mreža za sveopšti napredak“, broj 00-63-8/23-16 od 25. aprila 2023. godine, radi upoznavanja.

NVO „Mreža za sveopšti napredak“ informiše da su sa saradnicima podnijeli Inicijativu za donošenje zakona o vršnjačkom nasilju, jer smatraju da bi donošenje zakona značilo pravno definisanje ove pojave i propisivalo kaznene mjere za počinioce. Takođe, navode da većina država u regionu ima bar na neki način (zakonski) definisanu ovu pojavu, pa smatraju da bi poslanici u saradnji sa predstavnicima lokalnih zajednica, javnih ustanova za rad sa djecom i mladima, nevladinih organizacija i ministarstava trebalo da preduzmu rad na izradi nacrtu zakona.

Predsjednik Odbora je saopštio da je vršnjačko nasilje problem sa kojim se suočava kako Crna Gora, tako i zemlje iz okruženja, a o nemilim scenama vršnjačkog nasilja informacije se pojavljuju gotovo svakodnevno. Ocijenio je da rješavanju ovog problema treba pristupiti sistemski, uz aktivnu ulogu svih subjekata, jer pravima djece treba da budu posvećeni svi društveni akteri.

Poslanik Miodrag Lekić je saopštio da podržava Inicijativu, ali je podsjetio da se rad ovog saziva Skupštine privodi kraju. Ukazao je da je elementarna stvar u svim ozbiljnim društvima da 90% zakona predlaže vlada, a 10% predloga zakona dolazi iz parlamenta. Vlada je ta koja priprema predloge zakona, a Skupština treba da ih donosi i da vrši kontrolnu ulogu. O tome je bitno voditi računa u narednom periodu, jer je to abeceda političkog sistema.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je saopštio da je saglasan sa mišljenjem poslanika Lekića i da bi se mogla otvoriti široka debata o tome kako su formirane aktuelna i prethodna Vlada Crne Gore koje su bez podrške građana Crne Gore zbog čega su na samom početku imale svoje anomalije. Skupština Crne Gore je, posebno u periodu kad je predsjednik bio Aleksa Bečić bila mnogo aktivnija od Vlade Crne Gore u predlaganju zakona. Nakon izbora održanih 30. avgusta 2020. nije formirana politička Vlada koja bi odražavala volju građana, a nako toga je formirana Vlada koja je imala podršku bivšeg režima.

Poslanica Jelena Božović je saopštila da joj je drago što su predstavnici NVO „Mreža za sveopšti napredak“ izrazili povjerenje prema Odboru za ljudska prava i slobode i prepoznali da bi Odbor sa partnerima iz Vlade i lokalne samouprave mogao imati važnu ulogu u ovom procesu. U okviru nestabilne političke situacije, od ekspertske do manjinske vlade, građani se češće obraćaju parlamentu nego vladi. U ovakvim politički situacijama gdje je nestabilan Vlada nije čudno što se ne realizuju preporuke Zaštitnika. Tek kada budemo imali stabilan parlament i vladu može se očekivati poboljšanje situacije. Poslanici su češće predlagali zakonske tekstove od vlade. Potrebno je sačekati izbore kako bi se dobila demokratska vlast koja će biti pravi izraz narodne volje.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je saopštio da na putu ka boljoj Crnoj Gori očekuje i podršku međunarodnih partnera, ali ne na način na koji je to uradio Miroslav Lajčak skandaloznom izjavom i očekivanjem da se Crna Gora manje bavi sobom, a više evropskom agendom. Vučurović je naglasio da će se Crna Gora baviti sobom, a i evropskom agendom, ali neće biti kolonija i slušati sve što dolazi iz Evropske unije, jer će se o Crnoj Gori odlučivati u Crnoj Gori.

Poslanik Miodrag Lekić je saopštio da Evropska unija ima jasne standarde kojim Crna Gora mora da se pridržava ukoliko želi biti dio te zajednice. Pojedini protagonisti nekad neovlašćeno daju određene izjave. Ukazao je na distinkciju između Evropske unije i pojedinaca u njoj.

Sjednica je završena u 12 sati i 15 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
Jovan Jole Vučurović